

Píseň: S213 - Není lepší na tom světě + **modlitba;** **Čtení:** Gn 1, 14-19

Milí přátelé,

na poslední biblické jsme se věnovali stvoření třetího dne - rostlin a stromů. Tomu předcházelo „zkrocení“ vod mořských a oceánských skrze Boží slovo „Nahromad'te se vody a ukaž se souš!“.

Pojmenováním souše se pak souš mění v zemi, na níž lze žít a nezkrotné až démonské hlubiny vod se stávají moři (a oceány) - dobrými v Božích očích.

Možná překvapivě je pak mezi rostlinami a dalšími živočichy předěl čtvrtého dne. I to má řadu důvodů - roslinná říše (až na výjimky) nežije na úkor jiného života. Žije z fotosyntézy (tedy ze světla - prvního dne!), skrze kterou umožní život dalších tvorům.

Demytologizace

Na počátku 20. století se v křesťanství rozhojnilo hnutí „demytologizace“ biblických textů. Pevně souvisí německým luterským teologem Rudolfem Bultmannem - jeho díla doporučuji k četbě¹.

Snaha tzv. demytologizovat Bibli je v mnohém dobrá - Boží slovo skryté pod způsobou slov lidských činí to samé již právě v příběhu o Stvoření světa. V mnohém absurdní - Boží slovo skryté pod způsobou slov lidských činí to samé již právě v příběhu o Stvoření světa.

¹ Zastával, krom jiných, např.: „Nezbytností křesťanské víry je víra v kérygma (= zvěst) Nového Zákona, ne víra v jakékoli jednotlivosti historického Ježíše.“ „Historická analýza NZ je zbytná a marná, protože prvotní křesťané se o nic takového nezajímali. Podstatné je, že Ježíš, ne *co* Ježíš - tedy že žil, kázal, zemřel a byl vzkříšen, nikoli *co* se dělo v jeho životě.“

Sám s prvním velice souhlasím, s druhým už o mnoho méně - historická i jiná analýza je nezbytná, protože nežijeme ve světě prvotní církve historicky, kulturně, geograficky ani jinak.

Neboli je neustále nutno zbavovat se mýtů ve smyslu magicko-svévolných otroctví lidských pojetí světa (klanění se slunci, člověku, materiálnímu blahobytu, rostlinám, vztahům atd.). Lidstvo na této cestě učinilo zatím jen první krůčky, bohužel. Avšak demytologizování Písma bude vždy velmi zvláštní snahou, protože Bible samotná právě to dělá. Osvobodit člověka od otroctví a nadvlády mýtů, legend, pověr, magie, lidských formulací přírodních zákonů... právě to je jedním z vyjádření Božího slova v Písmu: Osvobodit, zachránit (= spasit), vykoupit.

A již v příběhu stvoření světa je toto nasnadě. I já jsem pokaždé znovu zdůrazňoval, jak velice jsou tyto texty ovlivněny místem a časem vzniku, mentalitou sepisovatelů atd. A zároveň jak velice překračují svoji dobu, vymezují se proti lidským mytologiím a přeznačují je až nečekaně odlišně.

Tak i dnešní oddíl: Teprve čtvrtý den se objevují na scéně světa největší božstva snad všech kultur: Slunce (Ra, Sol, Helios, Awondo, Grian...) a Měsíc (Luna, Sin, Artemis, Diana...). Božstva vždy znovu uctívána, božstva vládoucí nad časem a tak nad životem. Bez vlády Ra se nedá pracovat ani žít, bez vlády Luny nelze odpočívat, spát, proniknout skrze oblohu do božské sféry hvězdné oblohy.

A v židovské tradici úplně jinak a přitom podobně. Neboli opět židé přebírají lidské, ale přeznačují, prodchávají novým obsahem a tak novou zvěstí: Slunce a Měsíc nejsou ani jmenovány. Tak daleko jde biblická demytologizace, že tato nejzákladnější božstva ani nemají jméno - jak pobuřující vzhledem k tisíciletým ustáleným zvykům!

Ba dokonce jsou identifikovány pouze svým „úkolem“: Jsou „svítilnami“ (hebr. maor, přičemž or je světlo), které mají svým světlem oddělovat den a noc. Tedy mají pro lidské a další tvory dělat to, co Hospodin již dávno stvořil první den (oddělení světla od tmy - Gn 1, 5). Ale člověk, v hříchu své pýchy, sebestřednosti a sobectví, potřebuje berličku, aby rozpoznával den, noc, časy, roky.

Tak je zřejmé, že čtvrtý den úzce souvisí s prvním (světlo-svítilny; oddělení dne a noci - „rozlišováký“ dnů a nocí atd.). Jak krásná a rytmická píseň stvoření světa! Podobně pak bude úzce souviset den pátý s dnem druhým atd.

Podstata a úkol nebeských svítlen

Při studiu Písma neváhejme číst raději méně a pomaleji, než mnoho a rychle. Kvalita je důležitější než kvantita i v materiálním pohledu - dvojnásob to platí ve věcech duchovních a Božích.

Svítilny jsou umístěny na nebeskou oblohu. Tedy na tu oblast, která odděluje vody „podsvětní“ a „nadsvětní“. Jsou tedy na jakémisi „hraničním přechodu“ mezi zemí a nebem. Tím nabízejí nahlédnout do božské sféry nad nebesy a zároveň nám ulehčují vnímání lásky této sféry vůči zemi a všemu na ní. Vždyť bez Slunce a Měsíce, bez jejich střídání, by nežilo nikde nic.

Ne náhodou jsou proto s nimi stvořeny také hvězdy - už jen tak mimochodem zmíněné. Ale to je právě velice podstatné, že jsou zmíněny jen mimochodem. Z hvězd se věštilo a věští dodnes. Ty jsou přece ještě hlouběji ve sféře Bohů než Slunce a Měsíc. Byly nezbytné pro navigaci lodí, ale i cestě pěšky v noci. Hvězdy patřily a patří k mnoha mytologiím (astrologie!) dodnes... Proto právě hvězda přivede ty jedině, kteří rozpoznali čas vtělení Hospodina v Ježíši - mágy od východu.

Což ukazuje, jakým způsobem Hospodin v Písmu užívá toho, co si člověk vytvořil, a přeznačuje lidský výtvar pravdou: Hvězdy, slunce i měsíc jsou „jen“ stvořením Hospodina zástupů. Jsou jeho služebníky, jakkoli je jejich moc neoddiskutovatelná.

Úkolem těchto tří druhů svítlen pak je „vládnout“ (verš 18.). Stejně slovo pak nalezneme v Gn 1, 26 - avšak jen v překladech. Podstata vlády nebeských svítlen není stejná, jako podstata vlády lidské.

Zatímce vlada nebeských svítlen je formulována slovesem m-š-l, vlada lidí je popsána slovesem r-d-h. I ve slovnících se zdá, že obě slovesa znamenají „vládnout“ ve smyslu vladaře, krále, správce. Avšak právě m-š-l nacházíme mezi mužem a ženou v

zahradě v Gn 3, v tomto smyslu má vládnout Kain nad hříchem (Gn 4, 7). Tedy zřetelně jde o jinou vládu, než o jaké hovoří stvoření člověka v Gn 1, 26. V Tóře se toto sloveso kromě Gn vyskytuje jen jednou v Ex a dvakrát v Dt. Knihy Lev a Nu toto slovo vůbec neobsahují. Přestože právě v nich jde o řády, pravidla a zákony - tedy o to, co nad člověkem „vládne“!

Z dalších vyskytů tedy sloveso „vládnout“ v kořeni m-š-l vyjadřuje absolutní, zcela nadřizenou vládu - která však sama o sobě není nevyhnutelně dobrou. Stejným slovesem se vyjadřuje tyranická nadvláda krále nad podřízeným lidem (Iz 19, 4) nebo svrchovanost bohatých nad chudými (Př 22, 7).

Co na to říká r-d-h? Původně toto sloveso (z akkadštiny) znamenalo „našlapovat, kráčet“ - v tomto významu v Písmu snad jen jednou v Joelovi 3, 13. Je užito jen 22x v SZ, oproti m-š-l které je užito více než 70x. Nikdy se tyto dva kořeny neobjevují spolu jakožto synonyma (ani v poezi žalmů!). Takřka vždy se pak r-d-h vztahuje jen k lidské vládě. Nikdy se nevztahuje k Boží.

Starý Zákon tedy geniálně a striktně odlišuje vládu omezené moci od vlády absolutní². I předpisy knih Lev a Nu jsou nápadně záležitostí lidskou, s omezenou mocí - což však může trknout jen toho, kdo Bibli studuje (a tak hledá, co chtěl autor říct, nikoli „co si já myslím“), nikoli ji jen čte. Dokonce i izajášovská nadvláda mesiáše nad králi je vyjádřena kořenem r-d-h, kořenem omezené, lidské nadvlády (Iz 41, 2).

Kořenu r-d-h a jeho významu se budeme ještě hlouběji věnovat při stvoření člověka. Nyní se vraťme ke kořenu m-š-l, tomu častějšímu a značícímu absolutní nadvládu.

Stejně jako chudí nemohou vládnout nad bohatými, nemůžeme my vládnout nad sluncem a měsícem. Naopak tyto dvě síly působí nejen svým svitem, ale velice hluboce ovlivňují vlastně veškeré pochody na zemi: Fotosyntézu, vodní proudění (gravitační síla měsíce a slunce způsobuje přílivy, odlivy i ovlivňují např. Golský proud), teplotu - a tím proudění vzduchu.

² Kterou z těchto dvou možností bychom asi našli v Ř 13, kdyby byl NZ psán hebrejsky?

V důsledku tedy globální změny teplot, globální podnebí ve svém grandiózním celku i zcela lokálních projevech (letní vánek i tornáda).

Obě tyto svítliny pak vládou dobře, protože dlouhodobě udržitelně. Zatím víme jen o jedné planetě, kde je „přirozeně“ tak dlouhodobě stabilní klima, aby se mohl rozvinout a udržet život. Přičemž mluvíme ne o stabilitě dnů a let, ale miliónů let! Mluvíme o tak pevně stabilitě, že i navzdory dobám ledovým se život bohatě udržel - stejně jako navzdory katastrofám kosmických meteoritů. Možná proto není pro člověka v Gn 1, 26 užito stejné sloveso - na tak stabilní nadvládu prostě nemáme... A nebyla nám k ní ani svěřena moc. Zřejmě opodstatněně.

O to lépe snadnyí rozumíme hlubokému vyjádření na konci čtvrtého dne: Bůh viděl, že slunce, měsíc i hvězdy jsou dobré.

Role časů, slunce a měsíce

Vstupme s odvahou také do lidské světské sféry, která je také hluboce ovlivněna a řízena těmito Božími svítilnami.

Nejprve kalendář: Všechny starověké národy užívaly kalendáře lunárního - od úplňku k úplňku. Nejen židé pak dodnes, proto jim některé svátky „putují“ po občanském kalendáři a někdy je slaví v létě, jindy v zimě.

Až Římané přicházejí s kalendářem solárním. V dnešní podobě byl tento zaveden r. 1582 papežem Řehořem XIII. (jak to, že tedy jde o světský kalendář?) jakožto „juliánský kalendář s gregoriánskou korekcí přestupnosti“. Juliánský kalendář byl zaveden r. 46 př. Kr. právě Juliem Caesarem.

Neboli všechny kalendáře i nadále vycházejí z rytmu těchto svítilen. Astrofyzikální zkoumání pak odhalilo nejruznější cykly solární aktivity. Mimochodem proto loni, letos a i v dalších letech jsou roky chladnější, neboť předloni Slunce vstoupilo do své útlumové fáze, která se s fází opačnou střídá každých 11 let.

Velikonoce i křesťané dodnes určují podle prvního jarního úplňku. A není na tom vůbec nic špatného. Podle východu a západu slunce se měnil také čas přinášení obětí (dodnes v

počátku synagogálních bohoslužeb), podle podzimní rovnodennosti se určoval začátek roku (u židů dodnes; v jiném pojetí také v čínském letopočtu).

A tak nejde jen o opis kalendáře, jde o vyznání, že i čas podléhá, skrze tyto prostředníky, Bohu. A člověk by se měl podle toho zařídit - hospodařit moudře s darovanými hřivnami.

Poslední role těchto takřka nejmocnějších mocností v očích každého člověka je trochu překvapivá: Obě svítilny jsou *znameními* (hebr. ót). Nejsou Stvořiteli a Dárci života, nejsou Bohem samým, ačkoli nad námi vládou zcela absolutně a bez ohledu na naše zájmy (jak málo času máme!). Slunce, hvězdy i měsíc jsou, stejně jako vody a další, demytologizovány - jsou pouhými *znameními* Boží moci, svrchovanosti i lásky. Škoda, že lidem toto sejde z mysli stejně snadno jako vůči rostlinám, stromům, trávě...

Stejným znamením je např. duha v příběhu o potopě (Gn 13), obřízka (Gn 17, 11) nebo sobota (Ex 31, 13). Znameními jsou také tzv. „egyptské rány“.

Měsíc ani Slunce nejsou Bohem, nejsou pánem nad námi, nejsou časem samotným (jestli vůbec nějaký je...). Jsou jen znamením ubýhajících událostí (proto nejprve „časů“, přičemž užitý hebrejský termín znamená spíše „roční období“ či „setkání“ - tedy události!).

Ani slunce, hvězdy či měsíc však nejsou ani pouhými krásnými estetickými doplňky, v posledu zbytečným. Mají hluboký úkol - možná podstatnější než má člověk - a věrně ho plní. Jsou dobrou skutečností stvořenou Bohem, bez níž nelze žít!

Závěr

Přeznačujme vlastní i cizí lidské mytologie. Přeznačujme lidské formulace o světě těmi Božími, protože jsou mnohem pravdivější, lepší a přínosnější („praktičtější“, „normálnější“, „přirozenější“). Odkládejme nadvlády všemožných sil - ne snad, že by nám nevládly, ale protože jejich vláda je pouhým znamením

vlády Hospodinovy. Vládu parlamentu přeci také pociťujeme jen zcela výjimečně...

Písma svatá čtème pomalu, větu po větě. Pust' me si k tělu, že narozdíl od člověka starověkého spěcháme a zdůrazňujeme kvantitu nad kvalitou - a pak to měňme. Každý verš v Písmu je podstatný! Že já nevidím jeho význam je výpověď o mých schopnostech a mém vnímání, nikoli o textu samém. Natožpak o Božím slovu skrytém pod jeho způsobou.

A užijeme si krásy Slunce, měsíce a hvězd. Radujme se z geniálně stvořeného světa, ačkoli i odborníci rozumí genialitě řádu nejen naší sluneční soustavy zatím jen částečně.

Píseň: S135 - Posila na cestu + Modlitba Páně
Rozhovor